

ACC. N:R M. 14427: 1-76.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Karl Johansson, Hvid*
Härad: *Kind* Berättare: *olika personer; se uppt. bl.*
Socken: *Ö. Fülunda* Berättarens yrke: *den bakids!*
Uppteckningsår: *1958* Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Danstillfällen och dansplatter s. 1-73 N. M. 110.
Arskr. ang. ett bröllop år 1797. s. 74-76.

N. M. 110

/.

DANSTILLFÄLLEN OCH DANSPLATSER. FRÅGELISTA II O.

Innan jag börjar, att besvara denna mycket stora frågelista, vill jag meddela folklivsarkivet, att jag inte kan besvara alla dess frågor. Många av frågorna ligger väl så långt tillbaka i tiden, att det nu är svårt, att finna någon, som kan berätta om detsamma. Jag har dock forskat, så mycket jag kunnat, men längre tillbaka än till 1880-90 talet, är svårt, att få bestämda uppgifter om. Det verkar, som om de nu gamla, födda 1875-85 ej hade frågat sina föräldrar hur det hade varit i deras ungdomstid angående dans. Eller också är det så, att det från långt äldre tid, ej har varit någon nämnvärd skillnad på detta område. Som berättare till dessa mina uppteckningar, har jag bland annat fått makarna Anna och Ivar Andréasson, adr, Mölneby, Hid. Ivar Andréasson var i sin ungdom spelman, jag var ej mer än en 7-8 år när jag började att spela på danser, omtalar han. Han hade också en mycket god kännedom om dans och dansplatser, som det varit och förekom under hans ungdom. Han var också en av de första spelmän som spelade på en anlagd ~~XXXXXX~~ bana här på orten.

När barnen började dansa.

Ålder för barn eller ungdomar, när de började att dansa samma danser som de vuxna, kunde vara ganska skiftande. Det var mycke beroende av vilka möjligheter de hade, som barn att lära sig dansa. I regel började barnen, att lära sig de danser, som de vuxna dansade. Var föräldrarna själva mycke intresserade av dans, lärde de barnen redan medan de var helt unga. Var det också flera barn i en sådan familj lärde de äldre, de yngre. Barn från en sådan familj, kunde i regel konsten att dansa, vid en ganska tidig ålder. Samma var förhållandet i en familj där fadern eller modern var musikaliska, där hade barnen tillfälle till såväl undervisning, som till övning. Men det fanns också hem, där föräldrarna ej var så intresserade av dans, de hade kanske varken lust eller ~~XXXX~~ tillfälle till, att lära dem. Barn från sådana hem, var i regel äldre innan de blev i tillfälle till att lära sig. I de hem där det blott fanns pojkar, eller där pojkar var de äldsta i syskonkullen, lärde sig sällan, att dansa förrän lite senare. 14-15 årsåldern brukade att vara den mest vanliga åldern, många var dock yngre och även många äldre, ända till emellan 16-20 årsåldern innan man lärt sig dansa. Berättaren Anna Andréasson omtalar att hon var 16 år, när hon kunde dansa.

I regel var det så, att flickorna i mera stort och allmänt sett lärde sig, att dansa tidigare än pojkarna, men även beträffande detta fanns också undantag. Före konfirmationsåldern fick ingen vara med ute, bland en allmän samling, att dansa. Om barn fick dansa före denna ålder, var det i så fall, om dans förekom i hemmet, eller om man var bjuden till något släktkalas där dans förekom. I stort sett förekom det dock ej ofta. Det var ej då, som nu, ~~XXX~~ en barnens tidsålder. Barnen var till alla delar blyga, när de var tillsammans med äldre, de var ju fostrade till detta. Så var förhållandet också med dansen, även om man kunde och kunde bra, var man blyg för att visa det, när det gälde personer utom den egna familjen. Ofta var det så, att det var föräldrarna, som sade till barnen, att de fick deltaga i dansen, det var sådana föräldrar, som viste att barnen kunde, och själva tyckte det var roligt att de kunde. Medan man gick och läste för prästen fick man ej deltaga i dans. Strängt taget var det förbjudet att gå till sådana offentliga tillställningar där dans förekom, antingen man deltog i dansen eller ej. Samma förhållande, ved som gäller offentliga dansstillställningar, är i det närmaste rådande ännu i dag.

Skytteföreningen här på platsen, var den första här på ~~XXXX~~ ett ganska stort område, som anordnade fäster. Det var en sommarfäst, med ganska store arrangemang, den förekom blott en gång om året, alltid på söndag och på nästföljande lördag kväll en fäst för fästkommiten och personalen. Jag konfirmerades år 1916, och då var det en av mina konfirmentionskamrater, som frågade prästen om han fick gå till denna fäst. Han hade varit där många år förut och det hade de flesta av oss, det var brukligt, att barnen fick följa med sina föräldrar till denna fäst. I ett ganska långsökt tal, framhöll prästen det opassande för barn, att gå till en sådan tillställning. När prästen talat så länge att pojken förstod, att han ej fick gå, började han att gråta, men även detta var till ingen nytta. Det var ej någon bestämd tid på året, som avgjorde när man fick vara med för första gången på de vuxnas danser. Midsommar(dansen kring majstången) var dock i regel den första, som man deltog i. Midsommardansen hade man dock ^{gå} till även, som barn. Det var många föräldrar, som gick och då fick barnen följa med dem. Under vintertiden förekom, förutom de bjudningskalas, som också förekom dans på, ej annat än de så kallade (Skramle) eller (Hopaläggsbalerna) och till dessa fick man i regel var äldre innan man fick vara med.

Hur man lärde sig dansa.

Hur det gick till förr i tiden, att lära sig dansa, blir väl ganska svårt, att få fram en rätt bild, eller en medelväg av. Det fanns faktiskt så många och olika möjligheter, att lära sig dansa, så vilken, som var den mest praktiserade, går ej med bestämdhet att avgöra. Hur jag själv lärde mig har jag dock i gott minne, och kanske även detta är värt, att uppteckna. Jag är född på en gård här, som heter Skönabäck. På den tiden fanns där en 8-9 arbetarefamiljer, och alltså en hel massa av barn. Som jag förut nämnt var det i regel flickorna, som lärde sig först att dansa, så var också förhållandet där. När de var några stycken, som kunde ville de också lära oss pojkar. Vi var väldigt blyga för detta i början, men när vi hade övat oss en tid och kommit över det första och värsta stapplandet, var vi mera villiga att lära. Detta var åren 1911-13, på vintertiden eller rägniga höstdagar brukade vi att vara i ladugården, alltså i själva kostallet detta var på kvällarna sedan ladugårdsskjötarna gått hem, men de avslöjade oss snart och sedan var det slut med det roliga. De flesta torde dock ha fått lärt sig av föräldrar, äldre syskon, av jämnåriga kamrater, som haft bättre möjligheter i hemmet ^{allt} få lära sig detsamma.

Någon särskild undervisare hade man ej, kort fattat var det de äldre som lärde de yngre. Av de då förekommande danserna var vals en av de första danser, som man lärde sig. Sedan lärde man sig undan för undan de danser, som de äldre då brukade att dansa. Några särskilt utmärkande tillfällen, då det var lägligare, att lära sig dansa än alljäst fanns ej. Om man ej hade tillfälle eller rättare sagt, fick lära sig av föräldrarna i hemmet, utan mer fick lära sig av jämgamla eller äldre kamrater, sökte man gärna i början en undagömd plats, där man var säker om, att ingen utomstående kunde se en. Vad föräldrarna ansåg kunde vara både för och emot. Ingen av mina berättare kan dock minnas något fall, som är särskilt anteckningsvärt. Det var väl knappast något annat, än de religiösa inställningen, som avgjorde om man helt var emot dansen. Här på platsen har varit mycket lite med fri-religiösa sekter, och alltså ej så många, som helt varit emot dansen. Föräldrar kunde dock se på dansen, med olika ögon, det fanns de, som såg både gott och ont i densamma, och även de, som såg blott ett av delarna. Hade man själv på ett eller annat sätt blivit bränd, och blott hade blott tråkiga erfarenheter, var det inget merkvärdigt, om man hade vissa betänkligheter, när ens eget barn började att dansa.

Danstider och danstillställningar.

Sommaren var den årstid, som man dansade mest i äldre tid. På sommaren kunde man dansa ute på marken, på logar och magasin m.m. Under den kalla årstiden var det på bjudningar och på skramlebalor, men det förekom ej så ofta, som under sommaren. X Under hela fastlagstiden ansågs det förr, att dans ej skulle förekomma. Och även under andra av kyrkans mera bemärkta högtidsdagar, men detta återkommer X vist längre fram i frågelistan. Att dans skulle anses mindre lämplig, under en viss period i en människas liv, förstår jag inte själva innebörden av frågan. Om någon gick till en särskilt anordnad danstillställning, och hade någon nära anförvant, som nykigen var död, ansågs detta för opassande. Om ett gift par, mannen eller kvinnan gick till en danstillställning, ansågs också för opassande. Detta hände helst att mannen gjorde. De som gjorde så, var iverig glada i sprit, och det var mer detta, som de sökte än dansen. Om en man gick ifrån hustru och barn, och sökte sig till en danstillställning, ansågs det för högst opassande. Däremot om makarna var bjudna till ett kalas av ena eller andra slaget, och de familjära omständigheterna var så att blott en utav dem kunde gå. Om dans då förekom, ansågs det ej X

opassande om en ensam make deltog. Hur länge det skulle dröja efter ett dödsfall innan det ansågs passande, att deltaga i dans, var beroende av hur nära man var var släkt med den avlidne. Efter en nära anförvants död, var det ej passande att deltaga i dans, förrän ett år efteråt. Giftna personer kunde givetvis deltaga i dans var den förekom, men detta förekom dock ej så ofta. Midsommardanser och andra mera liknande familjetillställningar, var det ofta brukligt att giftna personer deltog i. Mera sällsynt var det, att giftna personer deltog i skramlebalor och liknande danstillställningar. I något enstaka fall förekom det dock. Min mor berättar, att hon 1895-98 hade plats på en gård här i Ö. Frölunda, som heter Lerbäcksbym. På ett grannställe fanns ett par makar, som hade affär. Dessa hade innan de gift sig varigt särskilt intresserade av dans. De fortsatte i rätt många år efter det de gift sig, att vara med ungdomen på deras danser. Men detta var nog ett mera undantagsfall för orten här. Förr när man gift sig räknades man för gammal, om man var det eller ej. Om det ej ansågs för direkt opassande att deltaga i vilken dans, som helst sedan man gift sig. Undrades det dock över och tycktes konstigt, att man ej hade annat att tänka på och göra, än dansa.

Som jag förut nämnt, om en kvinna gick ifrån sin make och barn för att dansa ansågs detta för mycket olämpligt. Om gamla personer, som ofta sökte sig till danser, fast detta har dock ej något nämnvärt förekommet här, ansågs detta för opassande. Men om gamla personer deltog i familjära danser, ansågs det ej för opassande. På bröllop och andra bjudningar blev de gamla ofta uppmanade att dansa. Orsaken till detta kunde vara många. En del av de äldre kunde vara omtalade som erkänt duktiga dansörer, och sådana tyckte de ~~XX~~ yngre var roligt att få se. Det kunde också vara så, att de gamla kunde en dans, som ej var populär längre. Det tyckte de yngre också var roligt, att se hur denna dans hade tillgått. Jag och mina berättare har ej hört omtalas, att någon präst här inom församlingen, har dansat. Men själv tror jag, att det funnits präster, som dansat. För en 10-15 år tillbaka, körde jag till ett bröllop till ett av våra grannpastorat här. Bröllopsfolket dansade där på ett magasin. När jag kom för att hämta dem, som jag kört, var dansen fortfarande igång. Kyrkoherden i pastoratet och hans fru, var då på utgång från dansplatsen, och troligen på väg att bryta upp. Hon sade då, att jag ville dansat denna dansen också. ~~XXXXXXXXXX~~, han svarade, då, får du dansa med någon annan jag vill ej mer. Av detta att döma verkade det, som han deltagit i dansen.

Klockaren och andra av kyrkans tjänare, har om de varigt intresserade av dans, deltagit i densamma.

Dans vid årets högtider.

I äldre tid förekom dans i ganska stor utsträckning i samband med julhelgen. Här på orten var det vanligt, att man skulle ha ett julkalas, om man ekonomiskt hade någon möjlighet därtill. De bondgårdar som hade utrymme till dans, förekom sådan också, helst om det var ett ungdomskalas. Alla hade ej möjligheter till dans, många hade till detta för små utrymmen. Från annandagen, ja även annandagen, och sedan alla mellandagarna. Jul, Nyår, och Tretondagen var det ej brukligt, att man dansade. De personer, som deltog i dessa var de bjudna gästerna, såväl äldre, som yngre. Några särskilda danstillställningar, brukade sällan att ordnas under dessa helger. Med detta menas hopaläggsbaler. Någon särskilt bestämd datum under januari månad, som man skulle sluta, att dansa, har mina berättare inget minne av. Tjugondedag ~~XX~~ Knut går julen ut. Om man dansade denna dag, ansågs det, att man dansade ut julen. Några särskilda upptåg, som varigt förenade med juldanserna, kan jag ej nämna. Detta är troligen så länge sedan, som när det var vanligt med särskilda juldanser (långdanser) m. m.

Mellan jul och påsk förekom dans, undantagandes fastlagstiden. På fettisdagen, torde det ej varit brukligt med dans här på orten.

Nyår.

Under nyårshelgen var det nyårsaftonen, som dans kunde förekomma. Sylvesterbaler, brukade dansen och sammanhängande bjudning, att kallas, om den förekom nyårsafton. Jag tror dock ej, att sylvesterbaler har förekommit här, något nämnvärt i äldre tid. Mina berättare tror ej heller, att så varit fallet. I så fall har det mera förekommit i de mera, s, k, herrskapshemmen. I litet mera nyare tid, har sylvesterbaler förekommit. Några särskilt utmärkande drag för denna sylvesterbal kan jag ej nämna. Det torde i stort sett ha varit lika, med andra baler. Kanske något bättre och finare förtäring, emedan den var i samband med en helg.

Påsk.

I samband med påskan har varit rätt allmänt, att dans har förekommit. Långfredagen och Påskdagen dansades ej, alltså endast påskafton.

Under påskaften förekom sällan, och troligen alldrig, dans i något hem. Det var i samband med påskeldarna, som dans förekom, och då i de flesta fall på en loge eller magasin. Och i litet mera nyare tid när det började, att finnas ödetorp, dansade man i dessa.

Valborgsmässa.

I äldre tid torde ej någon dans ha anordnats med tanke på valborgsmässaften. Efter vad jag har fått upplysning om, och av vad jag själv mins från min ungdom, har valborgsmässefirandet här på orten varigt så gott, som obefintligt. Valborgsmässaeldar har ej heller varit brukligt här, och har en mycke lite omfattning, även i dag. Här på orten är det en nyare tids sed, att fira valborgsmässaften. Det är en del av nutidens ideella föreningar, som här på orten började med valborgsmässaofirandet. Självt har jag ej varit med om det mer än en gång, det är nu en 10-12 år sedan. I vår grannsocken Kalv, intill sjön Kalven, finns en hög plats, som kallas "Kalvs krona". Där har de senaste åren (om varje år vet jag ej) anordnats valborgsmässaeld. Vem som arrangerar elden vet jag ej. Det året jag var där, var sångkören här, bjudna av Kalvs sångkör, att delta i insjungandet av

våren. Om ungdomen i samband detta, någon annanstans anordnat dans vet jag ej, men det förekom ingen vid elden. Om denna plats "Kälvskrona" i äldre tid varit en lek eller dansplats känner jag ej till Pingst.

Under pingsthelgen var det brukligt, att dans förekom. Såväl pingstafton, som annandagen. Om pingst hade i regel sommaren börjat, och man dansade således ute. I äldre tid, när man dansade på bara marken var det dock en förutsättning, att det var vackert väder. Även sedan dansbanorna börjat, var det önsvärt, om det skulle bli något trevligt med dansen, att det var vackert väder. De första dansbanorna var nämligen helt öppna.

Trefaldighet.

Någon särskilt tillordnat dans trefaldighetsafton, eller dans för en viss tradition, har aldrig förekommit här på orten. Om dans förekommit då, som det troligen gjort, har den ej varit särskilt anordnad. I så fall har det ensamt varit slumpen, som avgjort, att det blivit denna kväll. Vad som menas med trefaldighetskällor, har aldrig någon av mina berättare, eller jag själv hört omtalas. Av denna orsak kan jag alltså ej besvara denna fråga.

Midsommar.

Midsommarstängerna restes ofta på de platser, där ungdomen även äljest, under sommartiden samlades till dans. Midsommarstängerna (majstängen) restes också på många platser, där dans ej annars förekom. Här på orten var det ganska vanligt med majstång i äldre tid. I regel var det så, att det fanns en sådan på flera platser i socknen. Varje Rote eller kanske rättare byalag, hade var och en sin. Här i socknen brukade, att vara en 3-4 st, alltså mer offentliga sådana. De som hade egna majstänger mer på de de, s, k, herrskapsställena. De ville ej själva gå till en majstång, som ordnats av byalaget, och för barnens skull ordnades en sådan på en lämplig plats på de egna gårdsplanen. Det var ganska allmänt, att såväl äldre, ungdom som barn, besökte dessa midsommardanser. Även många rätt gamla personer gick gärna till midsommarstängerna. Man hade varit där i sin ungdom, och denna glädje ville man uppleva så länge man orkade. Många orkade ej att delta i dansen, men hade nöje av att se på. Många hade både barn och barnbarn, som deltog i dansen och man tyckte, att det var roligt att se om de var bättre ~~XX~~ eller sämre, än vad man själv varit.

Man hör ofta när äldre personer berättar om sina ungdomsminnen, att dessa danser kring majstången blir nämnda. Denna tradition med dans kring majstång, tycks här på orten återupplivas. På ett par gårdar här tror jag, att de åtminstone de flesta åren, haft en majstång, tro-
ligen mest för barnens skull. De två senaste midsomrarna har hem-
byggsföreningen haft majstång, med offentligt tillträde för allmänhe-
ten, och det har varit mycket folk båda gångerna. Någon nämnvärd dans
har det ej blivit, åtminstone senaste året, då var den på tomten där
den gamla stugan är belägen, som hembygdsföreningen har att vårda.
Och marken där var alldeles för ojämn och besvärlig, att dansa på.
Det tycks ej ha varit tradition här, att några särskilda danser hört
~~hört~~ samman med midsommar. I huvudsak dansade man de för tiden mest
brukliga danserna. Ringlekar kunde också förekomma, för att barnen
skulle få delta.

Dans vid familjens högtider.

Dans i samband kristningskalas, barnsöl och barndop, torde ej ha fö-
rekommit här på orten, åtminstone ej inom den tidsrymd, som nu går att
utforska.

Förlovning och lysning.

Här på orten har det ej varit brukligt, att dans förekommit på de fäster, som motsvarar nyare tids förlovning och lysning. Förlovning skedde i allmänhet så tyst, som möjligt. Vid lysning var det brukligt att lämna de till brudparet avsedda presenterna, men någon dans förekom ej vid detta tillfälle.

Bröllop.

Vintertid förekom många bröllop utan dans i äldre tid. Torpare och statare utgjorde i äldre tid, en ganska stor del av landsbygdens befolkning, och ingen av dessa eller med dem likställda befolkningsgrupper, kunde ha någon dans i sina hem. Sommartid hade även dessa befolkningsgrupper möjlighet till detsamma. Då kunde man dansa på en gårdsplan, utan därtill nämnvärda anordningar, eller på en för ändamålet rengjord och lövad loge. Så långt tillbaka i tiden, som det var tradition med tredagarsbröllop, har jag ej kunnat utforska några bestämda uppgifter om. Vid vanliga endagars bröllop, är det brukligt att dansen börjar efter det middagen är slut.

Bruden och brudgummen inledde dansen, dansade alltså med varandra. Men om de ej var dansanta av sig, kunde vem som helst av gästerna inleda. Vals har vid nästan alla danstillställningar här på orten i äldre tid, varit den inledande dansen. För bröllop fanns nog ej, någon särskild tradition, att vissa personer traditionellt skulle börja att dansa med varandra. Här har varit tradition och är fortfarande. Att äkta makar dansar första dansen med varandra, en fästman med sin fästmö, o, s, v. När bordsplaceringarna började, och är fortfarande, sedan denn, att man dansar första dansen med sin bordsdam. Denna sed var lika för alla gästerna, även "åskådarna" fast de var i regel mest ungdom och kunde således ej hålla sig till samma regler. Jag förstår av frågelistan, att folklivsarkivet tycker väl, att det blir ett mycke knapphändigt svar, som Ni får på de sedvänjor, som varit förknippade med den tradition och den ordningsföljd, m, m, som varit brukligt vid bröllopsdans. Det som jag har upptecknat torde dock vara, som det har varit här i orten. Mina berättare kan ej erinra sig någon annan bruklig tradition. Bruden och brudgummen dansade i första hand med varandra. De dansade sedan med alla gästerna, och någon

särskild ordning var det troligen ej med detta. Bruden ville alla de manliga gästerna dansa med, det var tradition, att så skulle vara fallet. Åtminstone var detta förhållandet med hennes manliga ungdomskamrater. Någon dansceremoni, varvid bruden skulle utvisa, vem som skulle bli nästa brud, torde ej ha förekommit här, jag har ej lyckats att få någon upplysning om detta. Likaså att bruden skulle ha uppträtt i någon dans med förbundna ögon, får jag också lämna obesvarat. Det blir likadant med frågan angående utskänkning under dansen, av bruden eller någon annan person. Att någon av manfolken dansat med brudgummen, och kvinnfolken med bruden, är väl ej uteslutet, att så har varit fallet. Men det har ej varit tradition, att så skulle ~~vara~~ vara. Det var i glädjens yra, som sådant brukade förekomma. Danser med partier av gifta kontra ogifta bröllopgäster, torde heller ej varit brukligt här. Att man upplyftat bruden under någon dans, kunde förekomma. Men ej vid någon bestämd dans, sådant brukade inträffa när glädjen nått sin höjdpunkt. Och förekom ej på alla bröllop, och ej som någon tradition. Någon stubbe eller stol, har ej mina berättare hört omtalas, att någon av gästerna använde sig av, att stå på under dansen.

dansa
Yttrycket att kronan av bruden, har både jag och mina berättare hört omtalas. Men vad som menas med själva innebörden av detta, eller hur detsamma skulle tillgå, är ingen som vet. Anna Andréasson berättar att sedan det blev mera brukligt, att bruden skulle bära slöja, skulle hon på sitt bröllop dansa sönder densamma. Men detta är ej detsamma, som att dansa kronan av bruden. Berättaren vill också betona, att det var ett fåtal brudar, om det nu var någon, av allmogen, som hade krona. På bröllop torde ej dans ~~XX~~, med några utklädda deltagare ha förekommit här på orten. Så långt tillbaka i tiden, som när sovhalm var brukligt, har jag ej kunnat få några upplysningar om. Ringdanser har ofta ingått i bröllopsfirandets dans. Men däremot har de nog ej skullet utföras på något speciellt sätt. Danserna som mest förekom var, vals, masurka, polka, chottis, hambo, (enkle rillen), och polske. Polske dansades såväl av två, som fyra, tvåmans och fyrmanspolske. Polske var dock ej alla, som kunde dansa, det var en svår dans, den började också ett försvinna i slutet av 1800 talet. "Enkle rillen" var ortens benämning, eller om det är rätta benämningen vet berättarna ej, det var en hamboliknande dans.

20.

Att onda makter har blandat sig i bröllopsdansen, och förhäxat deltagarna, har ingen nu levande hört omtalas. Vad som för övrigt angår bröllop och dans i sin helhet, har jag försökt att komma i kontakt med en 85 årig holsjungabo. Jag vet att han har gjort en uppteckning av ett släktregister. Jag har hört omtalas att denna beskrivning även behandlar ett tredagarsbröllop, det hade hållits i Holkeshult den gamla stuga, som hembygdsföreningen här nu har tillkö omvårdnad. Han vistas i Varberg under vintern, och jag har ej kunnat komma i kontakt med honom. Men om han återkommer, som meningen är till Holsjunga, skall jag besöka honom. Det finns en möjlighet, att beskrivning en angående detta gamla 1700 tals bröllop, kan innehålla en del svar på de frågor angående bröllop, som jag ej har kunnat få upplysning om.

se sid.
74-76!Begravning.

Berättarna tittade stort och förundrande på mig, när jag stälde dem frågan, om dans förekommit på begravningskalasen, likvakan och kyrkogårdar. Om detta har förekommit, är det för så längesedan, att ingen nu kan minnas eller hört talas om detsamma.

Födelsedagar och namsdagar.

Vid födelsedagskalas kunde dans förekomma, helst om födelsedagen inträffade sommartid, så man kunde dansa ute. Det var dock ej förr, som nu, att man så ofta firade sin födelsedag, sådant hade man ej råd till. Namsdagar firades ännu mindre, och några danstillställningar torde ej ha förekommit om så har varit fallet. Detta om födelse och namsdagar får dock hänföras till de bredare befolkningslagren. De mera förmögna firade sina födelsedagar mera regelbundet.

Dans vid vissa festdagar.

Alla de under denna rubrik nämnda frågorna om dans vid mässorna, har ej varit traditionensligt här. Givetvis har här dans varit anordnad, under den tid, som sammanfaller med någon utav nämnda mässor. Men ej i anledning eller av tradition till någon av mässorna.

Dans vid kyrkstaden.

Beteckningen kyrkstaden har alldrig förekommit här på orten. Om jag förstår frågan rätt, är det väl en samlingsplats för det nordligaste av norrland, och som jag alltså får lämna obesvarat.

Dans efter ting och stämma.

Denna ortens tingsplats förr och nu är Svenljunga, 21 k,m, härifrån byn. Berättarna vet ingenting, om det har kunnat förekomma dans eller ej, efter avslutat ting. Men de tror med säkerhet, att det ej har gjort detsamma. Om så varigt fallet, trodde de, att de med säkerhet skulle ha hört det omtalas. Ingen av berättarna vet heller någonting om att dans har kunnat förekomma efter byastämmor. Min mor uttalar sig så, att det kanske har kunnat förekomma. Hade gubbarna en kagge med bränvin, att dela under det, att stämman hölls, var det ej möjligt att de ville ha sig en sväng om. Detta var alltså ett ömdöme, eller en tanke på, att det kunde varigt så, alltså ej att det brukade förekomma.

Husförhör.

Ingen av mina berättare känner till, eller har hört någon tala om, att det förekommit dans efter husförhören här på orten. De tror med säkerhet, att det ej har gjort detsamma. Husförhören var ganska allvarliga saker förr i tiden, då tänkte man ej på någon dans. Man hade nog av tanken på, att klara de frågor man skulle få. Så säger mina berättare vid frågan om det var dans efter husförhören.

Auktion.

~~XXXXXX~~

Det har ej vart traditionellt, att det skulle förekomma dans efter en avslutad auktion, men efter en del auktioner har det dock förekommit. Det var mycke beroende av omständigheterna, om det fanns förutsättningar för möjligheterna till dans. Som alla tillställningar i äldre tid, skulle det till en bättre auktion också finnas brännvin. Hade det varit en storauktion, som samlat både unga och gamla, och rikligt med brännvin, så man kände sig iform, var det ej omöjligt att man under sökte möjligheterna, att dansa.

Dans vid marknader.

Vid själva marknadsplatsen känner ej mina berättare till, att det ~~er~~ var brukligt med dans i äldre tid. Det är möjligt och också troligt, att de som bodde i närheten av en marknadsplats, hade en plats där de dansade efter marknadens slut. Svenljunga var i äldre tid den största marknadsplatsen för orten här. Om det fanns någon plats i Svenljunga eller närheten därav, brukade ej ungdomen härifrån, att stanna där, till detta hade ~~de~~ alldeles för långt hem. I äldre tid hade man ej stora möjligheter till annat, änn att gå. Ofta blev det på hemvägen en stor skara ungdom i sällskap. Komna till hemorten kunde det hända, att de ordnade till en dans, om de nu orkade.

Dessa uppteckningar skulle väl ej beröra något av nyare tiders seder. I samband med frågan om marknadsdanser, vill jag dock uppteckna att det här i orten är sed, nu sedan en 25-30 år tillbaka med dans efter marknader. I Svenljunga är det fortfarande en tre marknader om året, vår, höst och sommar. Sommar och höst och jag tror även vårmarknaden är det anordnat dans. Dessa danser har börjat sedan alla föreningar av olika slag, började sin verksamhet. I Svenljunga är det idrottsföreningen, som är arrangör. Skållared i Älekulla är det också dans efter marknadens slut. Nu har jag ej varit där på några år, så jag med säkerhet vet vem, som är arrangör av densamma. I början av 40 talet var det tivoliägarna, som också hade dansbaner med sig, som stod ~~XX~~ som arrangörer.

Dans såsom avslutning på arbeten.

Efter slåtter och skörd var det vanligt med dans i äldre tid. Det förekom väl ej på alla ställen, men dock på så många, att det får anses, som mera allmänt. Det var mest i slåttern, som dessa danstill~~XX~~ ställningar förekom. Under slåttern bad man grannar och också andra komma och hjälpa till. Man skulle då ha kalas och rikligt med brännvin, när slåttern var avslutad blev det dans.

Ungdomen viste på vilket ställe, ett sådant slåtteröl brukade försiggå, och de som ej var med, gick dit på kvällen. Dansen efter ett slåtteröl, kunde försiggå både ute på marken eller på en loge eller magasin, dock för det mästa ute. Några supar var det vanliga, att de fick som kom till en sådan dans. Många av dessa slåtteröl kunde vara ganska storartade. Var det en bonde, som var rädd om sitt anseende, gjorde han dessa slåtteröl så kalaslika, som möjligt. Detta beträffade vad, som gäller både mat och dryck. Snål fick man ej vara vid detta tillfälle, då hände det kanske, att man ej fick hjälp till nästa år. Dessa tillställningar kallades i allmänhet för "slåtteröl". Hur det varit med dansen i fäbodarna över söndagarna i slåttern där kan jag av naturliga säll ej yttra mig om. Jag har dock frågat en dalmas, som vistas här sedan 1938-39. Hans namn är Erik Lisjanis född 1913 i Nås. Han var hela sin uppväxttid i sin Nås socken och hans släktingar hade fäbodstugor. Han minns dock inget om att dans förekom i fäbodstugorna. Gökotter med skämtlekar och spjexartade uppträden, brukade ofta anordnas vid fäbodarna. Han säger också, att det är möjligt, att förhållandena har varit andra, på andra orter.

Skördekallas (skördegillan) var ej så allmänna, som slätterölen. På de vanliga bondgårdarna kunde de i något enstaka fall förekomma, men de var mest brukliga på de större gårdarna. Här i Frölunda har sådana kallas brukats, att förekomma på två gårdar Mölneby och Ellebäckstorp. Min mor hade tjänst på Ellebäckstorp 1893-94, då brukade alla, som hjälpt till med skörden, när densamma var inbergad, att bjudas på kaffe. Senare på hösten fick pigorna, drängarna och torparnas barn, som arbetade på gården, bjuda ~~KYNNÄ~~ sina ungdomsbekanta från andra delar av socknen. De blev då alla bjudna på kaffe och fick dansa i en drängstuga. Dessa bjudningar kallades för "skördegillan". Mölneby gård brukade, att bjuda alla sina underhavande (ej arrendatorer av deras gårdar) Tjänstemän, Statare, torpare. Hela familjerna var bjudna, såväl äldre, yngre som barn. Detta skördegille brukade, att vara anordnat en lördagseftermiddag. Om det var vackert väder, brukade det att dukas i trädgården, vid dåligt väder på någon magasin. Dans brukade dock ej, att förekomma på dessa "skördegillan". Ungdomen ordnade gärna till detta efter skördegilletts slut, men dansen hörde ej samman med själva bjudningen. Min far var anställd på en utgård till Mölneby, så jag har också varit med på ett eller två "skördegillan".

Dessa skördegillen på Mölneby, var ganska efterlängtade av de underlydande. Det var alltid bra matkalas och även sprit, det var också den enda högtidsfria lördagen på hela året, som man fick fritt från arbete. På våren efter röjningsarbeten, brukade också dans att förekomma. Denna röjning(räfsning) fick göras i alla gården och naturlig äng, som var avsedda för slåtter. Denna mark var i regel rikligen bevuxt med lövträd~~slått~~ av alla förekommande slag. Röjningen av detta löv brukade att göras på våren, när lövet var så tørt, att det gick lätt att bränna det. Dessa röjningsarbeten var anordnade likt ett slåtterkalas. Men skulle alltså ej ha betalt för en sådan dag, blott kalas. Efter en sådan slutad röjningsdag, brukade man anordna dans, ofta började dansen medan röjhögarna brann. Byalagets ungdom viste var sådant röjningsarbete hade försigått, och gick på kvällen dit för att få vara med på dansen. Efter potatisupptagning var det ej så allmänt med dans, som t, e, x, efter ett slåtteröl. Men det förekom dock ganska ofta. Jag har själv varit med om det en gång, det var 1924. Jag hade en sommar arbetat på en liten gård, och i det byalaget var det brukligt~~a~~, att man gick till varandra och tog upp potatis.

Efter slutat dag och kvälsmat, föreslog någon att vi skulle dansa, och så blev det. En hade en munspel, så med detta ordnades musiken. Detta var dock ej någon tradition i detta byalag, jag var på många ställen där och plockade potatis, men det förekom blott på detta ställe. Vi var heller ej så många, och vi dansade i köket. Vid avslutad tröskning, vilken i regel skulle vara avslutad till jul, kan mina beej erinra sig, att det var brukligt med dans. I samband med dyngutkörning, torde det ej heller ha förekommit. ~~XXXXXX~~ I samband med de olika linberedningsarbetena brukade ej dans, att förekomma, i varje fall ej traditionellt. Efter slutad kvasttillverkning, brukade det ej heller att vara dans. Här i skogsbygden är det troligen ganska längesedan lergolven eller jordgolven, som det kallades här, varit brukliga. Min mor är född 1875 på ett litet torp långt inne i skogen, hon säger att det var golv av trä, hon kan ej minnas något jordgolv någonstans. Så någon upplysning om dans förekommit, till stampning av sådana golv, kan jag alltså ej lämna. Husbygnadsfäster har förekommit, likaså körkalas, men berättarna kan ej erinra sig dans i samband med detta.

Några arbetsgrupper, som anordnat bal, efter arbetets eller arbetsperiodens avslutande, känner ej berättarna till. De i frågoformuläret nämnda arbetsgrupperna fiskare och hyttarbetare, har ej funnits här på orten. Flottare har funnits, men det var ej bestämda yrkesarbetare. Denna flottning gälde flottning här i ätran, och var väl jämnfört med norrlandsfloderna, av mindre omfattning. Den enda yrkesgrupp, som jag vet om, som här på orten har firat ett vist arbetes avslutning, det kunde också firas, innan arbetet var avslutat, är vägarbetarna. Nu förekommer ej detta, och det tillhör ej heller någon äldre tid. Det var under 20 talet och början av 30 talet, som detta förekom. "Rallarbröllop" ~~KALLADES~~ kallades dessa kalas för. Jag tror dock ej, att dans brukade förekomma, det var mest spritkalas.

Gubbdans.

Några danstillställningar, som anordnats av äldre personer, för att dessa skulle få tillfälle att dansa, har ej varit brukligt här i äldre tid. Däremot har det på senare tid förekommit, att äldre personer på midsommarafton, eller på annan lämplig dag under sommaren anordnat logdans. På senare tid har också gifta såväl äldre, som yngre par, brukat att vara med om kräftskivor, där dans förekommer.

Militär dans.

Här på orten har det ej varit brukligt, att någon militär dans av något slag, som efterfrågas i frågelistan anordnats. På övningsplatserna var det brukligt med dans. Särskilda banor för detta fanns, när det började att bliva brukligt med detta. I äldre tid var det dans på bara marken. Andréasson berättar, att det om midsommar var mera folk än eljest. Majstång fanns också, och det var mera festligt och livligt, på alla sätt en högre stämning. Fristad, 1,5 k, m, från Borås "fristadhe) som den övningsplatsen allmänt kallades här på orten, är belägen 7 mil härifrån, och flyttades från Fristad till Borås 1912-14. Jag har ej så mycke hört omtalas om midsommarfästerne på denna plats och Andréasson berättade inget mer än vad jag har upptecknat.

Dans-skickliga bygder.

Någon bygd här på orten, som skulle varit mer danslysten än andra, eller blivit omtalad, som sådan, har det ej varit. Inom den egna socknens olika byalag, förekom ej heller, att det ena byalaget ansågs för att supa och dansa mer än det andra. Däremot fanns det enskilda personer, som ansågs särskilt glada för dans eller sprit, och även för båda delarna. Några öknamn på gårdar eller byar för dansandets skull torde ej ha förekommit.

Dans på brunsorter.

Här på orten har alldrig funnits någon brunns eller kurort, så den frågan får jag lämna helt obesvarad.

Städernas danstillställningar.

Om städernas danstillställningar vet jag inget mer, än vad jag läst om i olika tidningar, alltså noveller och jultidningsberättelser. Borås är vår närmaste stad, jag har mycket varit där, har syskon och andra släktingar där. Jag har i vissa sammanhang hört dem berätta om Borås gamla dansplatser. Men folklivsarkivet kan säkert få bättre upplysningar, från någon Ortsmeddelare från boråstrakten.

Dansplatser på landsbygden.

De platser som man brukat att dansa på här i orten i äldre tid var, "öppna platser" belägna intill någon skyddande löv eller barrskog. Dessa platser var för mera större samlingar, majstången brukade i regel, att resas på denna plats. Vägskäl har också förekommit att det dansats, men i mindre utsträckning, det var mera tillfälligheterna, som avgjorde sådan dans. Om några ungdomar t, e, x, varit ute på något annat, och skulle skiljas vid ett vägskäl, kunde man dansa någon dans innan skiljsmässan.

32.

På "trösklogar" har varit dansat mycket här på orten. Logarna har varit dansplatser, vid bröllop, bjudningar och det har mycket förekommit, utan familjära högtidsdagar, anordnad dans. Vid alla sådana tillfällen brukade logen att vara lövklädd och vid högtidliga tillfällen som bröllop, även blomstersmyckad. Jag har själv i min tidiga ungdom varit med om, att dansa på logar vid olika tillfällen. Påskafton var det ofta logdens, då brukar man på förhand ha frågat en logägare om lov till detta. Ofta hände det också att ungdomar var ute och gick, samlades det då undan för undan så många, att de ansåg sig vara ett dansgäng, gick man till gårdsägare och frågade om lov till att dansa på logen. Det var dock ej alla gårdsägare, som upplät sin loge till dans. Ofta var det så, att den som tillfrågades hade egna söner eller döttrar, som skulle delta i dansen. Jag har själv en gång omkring åren 1918-20 varit med om, att först tröska och sedan dansa på logen. När vi frågade om att få dansa på logen fick vi till svar att det fick vi gärna, men det kunde ej gå för sig, för jag har kastat fram sädnekar, som skall tröskas. Vi kom då överens om, att om vi fick, så tröska vi först och dansar sedan, och så blev det.

Magasin har också varit mycket danst på, men ej i så utsträckning, som på logar. Några nämnvärt stora magasin, som lämpade sig för dans var det endast de större gårdarna som hade. Det var hösttiden, när det ej var lämpligt att dansa ute längre, och innan för mycket säd var tröskad, som man brukade att dansa på magasin. På de gårdar, som hade en nyare och bättre magasin, var också golvet bättre att dansa på än ett loggolv. De använde då magasinerna i stället för logen till dans. Ladugårdar alltså själva häst och kostallet har ej ~~använts~~ vänts annat än till övningsdans av nybörjare. Drängkamrar har också varit dansplatser, fast i mindre omfattning. Ödestugor har också varit mycke använda till dans. Detta kan väl ej hänföras till riktigt äldre tid, men här fanns sådana redan i början på 1900 talet, och efter 20 talet har det varit många sådana. De flesta av dessa ödestugor var torpställen. Nackdelen med dans i dessa var, att de var belägna så långt undan ~~XXXX~~ in i skogarna. Men efter 20 talet var det också sådana, som var bra belägna. Det fanns en gård här belägen utmed allmänna landsvägen, som ~~stod~~^{stod} öde i många ^{år} under början av 20 talet. Den hyrdes ofta för dans, och även för vanliga skramlebal. Det var en stor och bra stuga, lämplig för detta ändamål.

De härmed nämnda platserna torde i huvudsak vara de, som dans mest har anordnats här i trakten. Platserna för skramlebalerna, återkommer jag till sedan.

Dans och dräkt.

Några särskilda kläder, alltså kläder blott avsedda för dans, hade man ej. På bjudningar, skramlebaler, ja alla tillställningar, som man på förhand viste, att det skulle bliva dans, hade man sina vanliga söndagskläder. I äldre tid hade allmogen ej någon stor gaderob, att välja på. Nationaldräkter var ej heller brukligt här i äldre tid. Nationaldräkterna kom först några år in på 1900 talet, när skytteföreningen här på platsen, hade börjat att anordna sommarfäster. Det var då sed, att alla flickor, som skulle hjälpa till med kaffeserveringen och försäljning av olika slag, skulle vara nationalklädda. Var det varmt tog man av sig kläder för att ej bli allt för svettig. Att pojkarna brukat att hålla en duk om flickan, i stället för att hålla om henne med bara händerna, torde ej ha förekommit här. Om man dansade ute, var det ganska vanligt att pojken behöll huvudbonaden på, inomhus tog de givetvis av dem. Folk från de bredare folklagren

hade ej mycket i skodon, att välja på, några särskilda skodon för dans, hade de ej. Hur förhållandet var med de mera förmögna, har jag ej kunnat skaffat upplysning om, men min tror, att det var samma förhållande för dem. Att man dansat barfota, eller i strumplästen torde nog ha förekommit, men ej på en särskilt anordnad danstillställning. På de trägolv, som fanns på logar och magasin, ja även inne i en del boningshus, där dansförekom, var alldeles för grova och flisiga för att man skulle kunna dansa utan skor. Om dans i strumplästen, barfota eller med träskor och tofflor på fötterna förekom, var det i så fall på bara marken. Om sådan dans förekom var det t, ex, om några ungdomar träffades en vardagskväll, och utan föregående bestämmelser om någon dans, helt inprovicerat och på någon gräsmark dansade en stund. Det kunde också hända, att en eller annan person, som kom och gick förbi en plats där det dansades, ej var klädd eller på annat ~~XX~~ sätt var beredd på dans, han kunde då delta med träskor, tofflor i strumplästen eller barfota. Som jag förut nämnt var detta alltså rena tillfälligheterna, som avgjorde om man dansade utan skor. Träskodans har dock varit omtalat här i bygden, men mine berättare har endast hört det omtalas, de har ej varit med om detsamma.

De som upplät sina hem till dessa baler, var givetvis på förhand tillfrågade om detta. Men bestämde med dem vilken traktering, som skulle ifrågakomma. Värdfolket tillhandahöll behövlig servis, hade själva ej nog av en viss sort, lånades detta av någon granne. De åtog sig i regel, att baka och tillaga allt, som skulle serveras, utom spriten. I äldre tid förekom det i regel endast kaffebröd och kaffe. I mera nyare tid, kunde också förekomma smörgås, även detta hade då ordnats av värdfolket. I betalningen för en sådan danstillställning ingick allt, serveringen, hyran och rengöringen efteråt. Betalningen för ett sådant kalas, växlade allt efter, som det skulle vara bra eller sämre med serveringen. Givetvis var det också beroende av billigare eller dyrare tider. Sprit som inköpts och musikens arvode lades till värdfolkets räkning, och sen delades lika, av dem som bjöd på tillställningen. I äldre tid var det dock brukligt, att man skramlade till spelmanspångar. Musiken då hade sällan någon bestämd taxa. Deltagarna var i regel begränsade, till i första hand, ungdomen i det egna byalaget. Ofta var det ganska noga med detta, att inga "utbölingar" fick vara med. Denna sockenindelning kräver sitt eget kapitel.

Socknen här var i detta avseende indelad i fyra huvudgrupper, som var för sig brukade, att vara tillsammans på dessa danstillställningar. Ibland var det givetvis besvärligt med denna indelning. Värst var det för flickorna. En flicka kunde av en pojk från ett annat byalag, bliva bjuden på en sådan bal. När det var flickornas tur att "göra bal" i det egna byalaget, ville hon givetvis bjuda den pojk, som hon blivit bjuden av från det andra byalaget. Men vid vissa känsliga tillfällen var det knappt att hon vågade. Det var ej omöjligt att när man kom till ett annat byalag, bliva bjuden på stryk. Pojkarna kunde också bliva misstänkta för, att de ej var bjudna av någon flicka, utan kom objudna. Om ett sådant tilltag blev bekantgjort under kvällens lopp, sådant hände nämligen, var det bäst att för den egna hälsans skull försvinna fortast möjligt. Det fanns också pojkar, som var kända för sin styrka och oräddhet, de kunde ofta gå till andra byalag objudna, för att se om det var någon, som vågade att "mucka gräl". Att skriftligt, riktigt uttömligt behandla detta ofta ganska komplicerade ämne, blir nog alldeles för omständigt. Detta förhållande, angående dessa bjudningsdanser, fortgick här

till 20 talets början. Det första världskriget, som ändrade på så mycket av traditionella förhållanden på landsbygden, ändrade också på dessa förhållanden. Tidens framåtskridande, när ungdomen mer och mer kunde skaffa sig syklar, och avstånden minskades genom dessa fort-skaffningsmedel, och när föreningslivet på skilda områden började att sammanföra ungdomen, blev samsyn byalagen emellan bättre. Jag har angett mig själv, som berättare av detta. Vad jag har frågat mina äldre berättare, angående detta, är likadant, som jag själv har upplevat. Jag har varit med på sådana balar från 1917-28 och vad de berättat angående detta, var ganska lika, med undantag av, att byalagen under och efter ~~KXXIX~~ första världskriget, mer och mer började att vara tillsammans. I äldre tid förekom också, och likaså under första världskriget, att någon lottade på en klocka, och de som köpte lotter fick komma till hans hem på kaffe och dans. Den som sålde dessa lotter var då liksom värdfolket på en "lekstuga" ansvariga för arrangementen, förutom sprit och musik. Den första bal, som jag var med om det var i jan, 1917, var en sådan "lotteribal". Den som köpt en sådan lott fick bjuda en flicka. Flickorna blev alltså då, ej likadant, som

Till en vänlig "skramlebal" allmänt bjudna inom byalaget. Jag mins att det värsta med detta var, att vara 15 år och skula bjuda en flicka, sådär mera privat. Dessa baler var för övrigt i stort sett lika andra, i regel blev de flesta deltagarna från det egna byalaget. Jag har hört omtalas en torpare, som i slutet av 1800 talet, ställde till med många sådana "lotteribaler". Han var glad för att träffa ungdomen, och så var han mycket för, att spela kort. Jag mins honom mycket väl från min ungdom, han kallades alltid för "Kalle med kortleken". Till dessa baler hörde, att det under nattens löpp blev dragning på den klocka, som utlottades. Baler kunde också försiggå i ödestugor. Om det var flickor, som anordnade balen, kunde de komma överens om vem av dem som skulle ordna detsamma. De kunde också baka hemma, komma överens om, vad var och en skulle baka. Pojkarna fick ordna med någon kvinna, som var villig att åtaga sig bakning och iordningställande av serveringen. Någon tur och ordning gårdarna emellan som dessa baler försiggick, var det ej. Det var ej alla, som var villiga till att öppna sina hus till dessa danstillställningar. Nu sedan man blivit äldre förstår man dem väl, och jag har många gånger undrat över, att det var någon, som var villig till detsamma.

Min mor berättar, att man i hennes ungdom var ganska villig till, att upplåta sina hem för dessa "baler". Det gick dock ej i villket hus, som hest, en förutsättning var, att det var ganska stort, att det fanns en s, k, storstuga för dansen. Orsaken till att man var villig till detta var, att man kunde tjäna någon krona på det. Penningknappheten var stor och man var glad för en liten extra förtjänst. Det fanns också möjlighet till, att det kunde bli något över av den lekamliga spisen, och detta tillföll då värdfolket. Även detta hade ett många gånger stort värde. En annan orsak till, att man i äldre tid, var mera villig, än vad förhållandet var i mera nyare tid ~~XXXXXXX~~ att upplåta sina hus för dans var, att möblerna var mera oömma. De gamla hemgjorda, grova och starka möblerna, torde av en ganska o-mild behandling. När dessa i början av 1900 talet började att ratas och inköp av fabriksgjorda möbler började att göra sitt intåg, kom man snart underfund med att dessa var ömtåliga och dåliga. I regel torde de ej av den ganska stora påfrestning, som de ofta i samband med en bal blev utsatta för. Här var det ej endast mindre nogräknade personer, som släppte in ungdom till dans. Det ansågs ej för att vara särskilt dålig handling, om man upplät sitt hus för dans.

Gränsfall och undantag finns väl inom allt, så var det också med bedömningen av dem, som upplåt sina hus till dans. Det fanns alltid någon, som undrade över det, trodde att de tjänade mer pengar på det än vad de verkligen gjorde, o, s, v, Men som helhet betraktat, ensågs det ej för att vara mindre nogräknade personer, som släppte in ungdomen till dans. Dessa "baler" var alltid under den kalla årstiden, och försiggick inomhus. Var det en någorlunda stor stuga, som det i regel var, avlägsnades ej de tyngre möblerna, de ställdes runt väggarna. Spegel, prydnadssaker, fönsterträd och andra ömtåliga saker, om nu sådana saker fanns, avlägsnades. Som jag förut nämnt, lämnades en viss ersättning för hyra. I tur och ordning mellan gårdarna gick danserna ej. Det var ej alla gårdar, som var lämpade för detta, och ej alla, som var villiga till att upplåta sitt hus för detsamma. Som sammanskottskalas, måste dessa danser betecknas. Det var alltid ett sammanskott av ena eller andra slaget. För det mästa var det sammanskott av pengar, till att betala kalaset med. Flickorna kunde vid enstaka tillfällen, som jag förut nämnt, baka själva. Men även då blev det sammanskott av detta, och även sammanskott till ersättning av musik.

I äldre tid var det sällsynt med annan förtäring än kaffe och bröd, och sprit till pojkarna. Den tid, som jag själv minns och varit med om, var en del av samma enkla anordning. De senare baler jag var med om, var det i regel också bredda smörgåsar, grogg kunde också förekomma, även vin och frukt till flickorna. En bal, som också förekom här en gång om året från 1900 talets början, var skytteföreningens s, k, årsbal. Denna bal var lite förnämre och finare än andra baler, då dessa baler började och många år framåt, fick endast skytteföreningens medlemmar deltaga. Det var en av föreningen tillsatt kommité, som fick utgöra värdfolk för denna bal. Alla de flickor, som hjälpt till med försäljning och kaffeservering på föreningens sommarfäst, blev av föreningen bjudna till denna bal. För övrigt fick de deltagande pojkarna bjuda en flicka, och betala alltså för två. I äldre tid var det endast fiolmusik av någon byspeleman, som förekom på dessa danser. I lite mera nyare tid, när dragspelen börjat, kunde det förekomma, att det var samspel av fiol och dragspel, även ensamt dragspelsmusik förekom. I äldre tid var det vanligt med en insamling till spelemannen (skramla till spelmanspängar) i mera nyare tid, var det ett överenskommit pris, som musiken skulle ha.

I äldre tid förekom dansen sommartid, som det mest vanliga, på söndagskvällarna. Arbetet fortgick då till så sent på lördagarna, att man ej hade lust till dans. Någon gång kunde dans förekomma en onsdagskväll, men sällan eller alldrig var denna dans anordnad, alltså bestämd på förhand. På vintern, var det alltid på lördagskvällarna. Tiden när dansen skulle börja, var i regel bestämt, en bal brukade att börja emellan 7-8, när den slutade var obestämt, i regel blev detta ej förr än långt fram på morron. Det var lika dant med sommardanserna man började, när det kommit så många deltagare, så att det blev någon fart på dansen, och någon bestämd tid över när det skulle vara slut fanns ej, man dansade så länge man orkade. SommarnXXXX var den tid, som dansades mest på landsbygden i äldre tid, och söndagen var den mest vanliga dagen. Vintertid var det lördagen, som var den mest vanliga. På onsdagarna har det ej dansats något särskilt mycket här. Balerna, som förekom på vintertiden var alldrig på onsdagarna, endast privata bjudningar där dans kunde förekomma. Onsdagen har dock här kallats för, såväl "lilllördag" som "piglördag" och många har denna benämning på onsdagen ännu i dag.

Anledningen till, att onsdagen fått denna benämningen, torde vara att onsdagen infaller mitt i veckan. De ungdomar, som började, att ha bestämt sällskap med varandra, skulle i regel också träffas en gång emellan veckohelgen, därav torde namnet "piglördag och "lilllördag" ha uppkommit. Några stordanser med större arrangemang, med vad, som beträffar såväl musik, som förtäring, förekom ej här på orten förrän i början av 1900 talet, när skytteföreningen började med sina sommarfäster. Dessa fäster hade för sin tid betraktat, ganska stora arrangemang. De förekom, som jag förut nämnt blott en gång om året. Fästplatsen var prydd med björkar, löv och kulörta lyktor, girlanger m, m, och av ett antal flaggor. Dansbanan och ~~XXXXXX~~spelmanskuren, var och så lövprydda. Till musik hade man i många år en blåsorkester, med dragspel och fiol, som avbytarmusik. Försäljningen var också ganska väl sorterad. Det fanns att köpa, kaffe med kakor, mjölk och smörgås, dricka av olika slag, frukt och konfektyrer, som för övrigt knappast fanns hos lanthandlarna på den tiden. Det brukade att förekomma ett föredrag av mera allvarlig art, uppträdande av en s, k, rolighetsminister. Fiskdamm och liknande attraktioner fanns. En teterpjäs brukade att spelas av ortens ungdom, tablå med bengaliska eldar. Fyrverkeri

brukade att avbrännas kl.12 på nattaen. Då räknade man med, att för-
äldrar, som hade barn med sig, ville gå hem. Denna fäst började alltid
kl.4 på e,m, och var i regel ej slut förrän kl.4 på morron. Denna
fäst samlade folk från milsvitt omkring. Varför jag ville uppteckna
detta angående denna fäst är, att det var ganska ovanligt med så sto-
ra arrangemang, som denna sommarfäst var, på landsbygden denna tid.
Det fanns inga liknande fästarrangemang på många mils omkrets, på
många år efter det Kinnahus Skyttegille hade börjat med sådana. Och
så storslagna arrangemang och stort besökarantal, som det var var på
dessa fester blev det alldrig i ortena runt här omkring. Det visade
sig också, att när man började med liknande sommarfäster i socknarna
runt omkring här, fast i mindre skala, gick det ej så bra med dessa
stora arrangemang. Efter 20 talet började dessa fäster, med alla dess
arrangemang, att mer och mer försvinna. Och på 30 talet helt försvin-
na, från sin ursprungliga karaktär. De s,k, fäster, som nu förekommer
flera gånger om året, är i huvudsak blott dans, och besöks till störs-
ta delen, av blott ungdom. För några år sedan var det meningen, att
alla föreningar skulle slagit sig tillsammans här på platsen, och av
äldre personer fått instructioner, och arrangerat en sådan fäst, men
förslaget gick om intet.

De vanliga här på orten under vintern förekommande "balerna" alltså hopaläggs sådana, var flickorna arrangörer och inbjöd pojkarna den ena gången och pojkarna den andra. Dessa danskvällar började att försvinna på 30 talets början. Då bygdes ett föreningshus här, som dans förekom, ganska ofta under vintern. Sådana offentliga dansplatser började då, att finnas mångastans, bilarna började sitt segertåg och ungdomen började, att åka omkring till alla möjliga danstillställningar. Nu var man ej längre beroende av avstånden, man slapp att själv ha något besvär och ansvar för en tillställning. Den tid när ungdomen ville ha allt serverat på ett fat, utan egen insats blott till att betala, började då. Här på orten har det förekommit, att någon sådan danstillställning anordnats sedan dess, men det har blott varit av nyfikenhet, för att se hur detta var, eller någon äldre som velat uppleva gamla minnen.

Första dansen på tillställningen.

Det var ganska ovanligt, att alla de närvarande deltog på en gång. Några vissa personer hade dock ej företräde, åtminstone ej på en skramlebal, eller på en vanlig dans ute på sommaren. Företräde

vet jag ej om någon hade på någon dans. På bjudningar var det nog så, att man väntade och tyckte att det var passande om den eller den började. På vanliga danstillställningar var det ofta så, att man hade svårt för att komma igång. I regel var det de mera vana, oblyga och mest danskunniga som började. Nybörjare ville gärna, att det skulle finnas rätt många på dansgolvet, så de ej blev för mycket uppmärksammade. Vals var de nästan alltid inledande dansen. Någon direkt betydelse, med vilken, som man dansade första dansen, hade det väl ej, men indirekt får man allt säga att det hade det. Brukligt var, att pojken bjöd upp den flicka till första dans, som han gillade och på något sätt ville visa henne detta. En pojk och en flicka, som vore fästfolk, eller någon tid hade sällskapet, dansade alltid första dansen med varandra. Om en pojke och en flicka länge sällskapet, och det ansetts, som bestämt dem emellan, och pojken ej bjöd upp flickan på en sådan danstillställning, till första dans, ansågs det av andra att en brytning dem emellan skett. En flicka kunde också anklaga, fråga, en pojk varför han ej bjöd upp henne till första dans. Det ansåg en flicka, åtminstone många av dem, att en pojke borde göra, även om det ej var något bestämt dem emellan, blott sällskapet någon gång.

Uppbjudning.

Uppbjudningen till dans skedde så, att när det var pojken, som bjöd gick han till den flicka, som han avsett att dansa med. Yttrandet, som han då fällde var det vanliga "får jag lov". Flickan sa väl för det mästa tack. De som var närmare bekanta med varandra, blev väl formerna för att bjuda upp, ej alltid så högtidliga. När dansen varat några timmar och stämningen var hög, kunde det räcka med en vink till en flicka, och hon mötte då på halva vägen. Om det var en artig kavaljer bugade han sig för flickan, när han yttrade "får jag lov". Vid damernas dans, när de alltså bjöd upp pojkarna, var deras yttrande till pojken detsamma. Huvudbonaden togs alltid ev vid dans inomhus, om dansen var inne i ett bostadshus. Ute sommar tiden, och lika så, vid dans på loga r och magasin, var det beroende av hur varmt det var. Ute tog man sällan huvudbonaden av sig.

Beställning av dans.

Att man beställt "tingat" en kommande eller en viss dans, har förekommit. Det kunde vara en flicka, som var känd för att dansa en viss & sorts dans särskilt bra, och som en pojk på förhand beställde. Om man dansade med en flicka förekom också, att man kunde anhålla om nästa dans. I så fall var det en flicka, som man särskilt ville uppvakta.

Sista dansen kunde också förekomma, att man förhandsbeställde. Man visste dock ej alltid, om denna blev herrarnas eller damernas. Om en pojke av en flicka beställde sista dansen, och denna sedan utropades, som damernas, hade han på förhand gjort en invit om, att han gärna såg sig uppbjuden av henne. Men om det då blev damernas "sista" och han ej blev uppbjuden av den, som han på förhand bjudet, blev besvikelsen stor, och han förstod, att han av denna flicka ej var särskilt gillad. Bland allmogens danstillställningar förekom alldrig i äldre tid, några tryckta eller tecknade program. Om det förekommit bland det s, k, herrskapsfolket, kan jag ej med bestämdhet uttala mig om. Mina berättare tror dock med säkerhet, att det ej förekommit. I romaner och vissa historiska berättelser, har jag läset om detta, men det hörde väl hemma i lite större och finare danssammanhang, än vad, som brukade att försiggå, här på orten.

Damernas dans.

Det var brukligt här på orten förr, att flickor bjöd upp pojkar till dans. Hur långt tillbaka i tiden, som detta varit brukligt, kan jag med bestämdhet ej ange. I början av 1890 talet började min mor, att vara med på danser, och då förekom "damernas dans".

Min mor berättar, att under hennes ungdoms och danstid, kunde vilken dansart, som helst, av den tidens danser förekomma, som "damernas dans". Vad jag själv har erfarenhet av sedan 1916-17, har damernas dans för det mästa varit "vals". I äldre tid var ej valsen någon särskilt populär dansart, då dansades den ej på samma sätt, som i lite mera nyare tid. Andra danser än vals, kunde också vad jag själv minns, även förekomma, som damernas dans, vals var dock den mest förekommande.

Dambyte under dans.

Denna dans har här på orten kallats "tjyvdans" damernas tjyvdans "herrarnas tjyvdans". Mina berättare minns ej att den förekom under deras ungdomstid. Jag minns ej heller själv, att den förekom de första åren jag var med och dansade. Jag tror att den ej varit allmänt bruklig förrän efter 20 talet. I bland förekom denna "tjyvdans" som överraskningsmoment. Den kunde också ropas ut, före denna dans början, som damernas eller herrarnas tjyvdans. Om den så gjordes, blev den ej något av överraskning. Överraskning blev den däremot, om man som vanligt bjudit upp till dansen, och denna fortsatt en stund, och sedan om någon, i regel musiken, ropade ut att det var damernas eller herrarnas tjyvdans.

"Tjyvdans" räknades, som ett roligt ombyte av den vanliga dansen. Den brukade, att förekomma några gånger under varje danskväll. Det blev dock många gånger, en ganska stor oreda under denna tjyvdans, det var kanske detta, som var tjusningen med den. Tjyvdans tillgår så, att en eller flera av de, som ej från denna dansens början deltagit, går och bjuder upp, alltså delar på ett dansande par. De som delats på blir utan och de i sin tur delar på ett annat par, o, s, v. Det blir på detta sätt alltid några, som går på golvet och lurar, vilket par de skall dela på. I bländ hann man knappast, att börja dansa med en partner, förrän en annan kom och tog den. Musiken brukade också att spela dessa danser längre än annars brukligt.

Pojkar resp. flickor dansa med varandra.

Det har ofta förekommit, att flickor dansat med flickor och pojkar med pojkar. Orsakerna till att så varit, och är väl fortfarande vid danstillställningar är många. Det kunde vara för många flickor resp. pojkar, så de av denna anledning dansade med varandra. En flicka, som nyligen lärt sig, eller höll på att lära sig dansa, dansade heller under denna tid med en flicka. Samma var förhållandet med pojkarna.

Tyverr var det också så, att det vid danstillställningar fanns, och finns väl ännu, flickor som var mindre eftertraktade än andra. Dessa flickor fick ofta stå och förgäves vänta, att bli uppbjudna av en pojk, de dansade då med varandra. Det var också brukligt, att den ~~flickan~~ pojk, som bjöd upp en flicka till den första dansen, av henne blev uppbjuden till damernas första dans (denna dans kallades förr för damernas tackdans). Det kunde dock hända, att flickan ej var angelägen att dansa med den pojk, som bjudet henne på första dans. Hon kunde då ha kommit överens med en flicka, som ej fått dansa första dansen, och alltså ej hade några återgäldsskyldigheter, att dansa med henne. Det kunde också vara så, att en flicka var särskilt intresserad av en viss pojk, hon kunde då bjuda upp honom till damernas första dans, trots att hon av honom ej bliigt bjuden på kvällens första dans. Om den flicka, som dansat första dansen med honom också var intresserad av honom, visade då detta med, att ej bjuda upp någon pojk till denna dans. Hon dansade då med en flicka, eller satt still denna dans. Vad som här anförts, som orsak till att flickorna dansade med varandra, gäller också pojkarna.

Skickliga och dåliga dansare.

Så värst många benämningar, på skickliga och dåliga dansare, torde ej ha förekommit. Det talades dock mycket om bland de gamla, om det var bra eller dåliga dansare. Någon särskild benämning på en skicklig manlig dansare, från äldre tid har jag ej hört. En kvinnlig skicklig sådan, kunde få omdömen, "att hon dansar som en ängel" "hon dansar lätt som en fjäder". Om en flicka dansade tungt och otympligt eller illa på något annat sätt, sades det, att hon dansar som en gammal ko". Eller att "hon drar benen efter sig som en gammal ko". Om en dålig manlig dansare sades det att "han dansar som en gammal ox". Några skämtbenämningar på de ungdomar, som varit särskilt begivna på dans, fanns ej i äldre tid. Det var blott yttryck som så, att hon eller han, är då galen med sin dansande, han eller hon torde väl bliva belåten någon gång.

Sista dansen.

Sista dansen på kvällen, får nog betecknas för, att ha haft en viss betydelse. De som var fästfolk, dansade gärna denna dans med varandra. Även en pojk och en flicka, som en tid har haft sällskap. Det var väl ej någon direkt sed, att den pojk, som dansade sista med en flicka

skulle få följa henne hem. Men det blev dock ofta så. Om det var en flicka, som en pojk var intresserad av, brukade han bjuda upp henne till sista dansen. Han hade då tillfälle till, att fråga henne om, att göra henne sällskap hem. De sista åren jag var med ute på sådana danser, förekom det, att sista dansen var damernas. Den pojk, som då blev uppbjuden av en flicka, kunde nästan vara säker om, att få följa henne hem. Damernas sista dans förekom dock ej ofta, flickorna var mera än pojkarna, blyga, för att bjuda upp till denna dans. I äldre tid spelades vilken dansart som helst, till sista dansen. I mera nyare tid var sista dansen för det mesta, en vals. Det var väl inget, som hindrade, och många beställde sista dansen av en flicka på förhand. Men detta betraktades dock, som ganska påträngande och ett vist hinder över flickans frihet. Något annat namn på sista dansen, än "sista dansen" torde ej ha förekommit här.

Spelmannens avlöning.

I äldre tid avlönades spelmannen, med de penningar, som man fick genom insamling bland deltagarna. Denna insamling kunde givetvis bli-
va ganska olika, ibland bra och ibland sämre. En viss kontroll

av denna insamling kunde ochså förekomma. Om den som företog insamlingen misstänkte, att det blivit alldeles för lite, bad han efter det han kontrollerat, om några slantar till. Men ville alltså att spelmannen skulle få en viss summa. Att någon viss tiggerlåt spelats under det, att spelmanspängarna togs upp, torde ej ha förekommit här. Tributen togs upp medan alla deltagarna var kvar, alltså så tidigt under kvällen, att ingen hade börjat, att avlägsna sig. Det var blott bland pojkarna, som spelmanspängar togs upp, flickorna hade i äldre tid ännu mera ont om pengar, än pojkarna. En av deltagarna gick om kring med en hatt eller annan huvudbonad, om det var vid dans i ett boningshus, en skål eller annat lämpligt föremål. Något vist bestämt kvantum brännvin, var ej bestämt att spelmannen skulle ha. Men han var dock den, som i första hand skulle ha. Alla skulle bjuda honom för han skulle bli livlig till att spela. Om en speleman var glad för brännvin, blev detta ofta fel, han fick då för mycke. Sådant hände, att när halva natten var gången, kunde spelmannen somna från sin uppgift. En sådan händelse kunde ofta bli orsak till kiv, deltagarna emellan, man gav varandra skulden, för att ha gett spelmannen för mycket.

Dans utan musik.

Att man på förhand bestämt, och samlats till en dans utan musik, ~~Ä~~-
torde ej ha förekommit, åtminstone hör detta till något sällsynt.
Vid danser, som ej på förhand varit bestämda, utan mera tillkommit ut-
av en slump, kunde man dansa utan musik. I regel var det då blott ett
fåtal deltagare, och dansen fortsatte ej så längen. Det var ej säkert
att alla deltagare kunde sjunga. Den som var bäst till att sjunga,
ledde sången, och de andra som kunde hjälpte till. Denna sång brukade
här på orten, att kallas för "att tralla". Även om man blott "trallade"
brukade de vanliga danserna att förekomma. Sång kunde även förekom-
ma om man hade musik till dansen, Detta var mycke beroende av vad
deltagare det var. Om deltagarna var sådana, som hade lätt för att
sjunga och tyckte att detsamma var roligt, sjöng de ofta till musi-
ken.

Dansandets anseende.

Denna fråga är den värsta, att kunna ge ett någorlunda rättvist svar
på. Med så delade meningar, som det alltid tycks ha rått om dansens

berättigande eller ej, och om dens anseende i ~~KXKKKKKKX~~ sin helhet blir det svårt, att få fram en enhetsbild av detsamma. Varje enskild människas ömdöme om detta, kan man ej få fram i en upppteckning, som denna. Men även om detta låt sig göra, skulle det väl ändå bliva svårt, att av detta material få fram en enhetsbild, som skulle vara karaktäriserande för en viss ort. I äldre tid och rätt långt in på 1900 talet, fanns på denna ort av landsbygden in ga andra nöjen än dans, marknader, auktioner, familjefäster och bjudningar till olika högtidsdagar. Dans och liknande lekar förekom på de flesta av dessa. Skall man döma därefter, skulle dansen ej mött något nämnvärt motstånd, sett lite mer i allmänhet. Det finns så många, om och men, till och från, för och emot dansen, att det är omöjligt för mig, att ge en bild av vilket, som varigt det övervägande. Fortsett från de prästfamiljer, som varigt här, känner jag ej mer än en familj, som förbjudet sina barn att dansa. Denna familj var under slutet av 1800 talet och början av 1900, ja långt in på 1900 talet, sjundedagsadventister. Föräldrarna tror jag ej var något nämnvärt religiösa, fast de höll på firandet av lördagen. Barnen höll också strängt på detta. Barnen var alla glada och ville träffa annan ungdom.

Geografiskt sett, rätt över ätran, var det ej långt till den första dansbanan, som bygdes här på orten. Musiken hördes till deras hem, och en kväll gick ett par av flickorna, av ren nyfikenhet dit. När föräldrarna kom hem, och ej fann dem hemma, och syskonen sade sig ej veta var de var, misstänkte de, att de gått till dansbanan. Fadern åkade då med sin hästskuts dit för att leta upp dem. Han mötte dem på vägen men de fick lova, att aldrig göra om detta. För ett år tillbaka var jag på ett 50 årskalas, som en av de äldsta sönerna till dessa föräldrar var, han är 70 år gammal nu. Vi satt och betraktade de dansande såväl gamla, som unga. Han sade då, att dansa det fick vi aldrig lära oss för far. Han menade oss givetvis väl, var hans omdöme om detta, men det skulle allt vart roligt många gånger och kunnat, var hans eget omdöme. Han sade vidare, därför har jag aldrig näkat mina barn att dansa. Han fortsatte, om dans förekommer i samband med sådana tillställningar, som här i kväll, är det väl endast till glädje för deltagarna. Jag ser i frågelistan, att en sådan uppteckning, som den jag nu har gjort, av sådant som jag hört och vet, ej skulle förekomma. Jag har dock gjort detta lilla axplock, blott för att belysa, hur svårt det skulle bli, att ge en bestämd bild av dansens anseende. Den 70-åring, som jag siterat, gillade dans i hemmen men ej offentlig dans.

När jag frågar min mor om dansens anseende i hennes ungdom, alltså i slutet av 1800 talet, får jag följande svar på mina frågor. Jag frågade först om hennes föräldrar hade något emot om att hon och hennes syskon lärde sig att dansa. Nej då visst inte, svarar hon, det hade dom inget emot, de visste nog att vi ändå hade lärt oss när vi kom hemifrån. De ville dock ej att vi skulle dansa så ofta, och till lägger, att det förekom ej heller så många gånger om året, inte sådär ofta, som nu. Min mor hade innan hon gifte sig, plats på två av ortens herrskapsställen. Jag fråga om detta, vad husbondefolket gillade, att tjänarna gick till dans. Den första gården jag var på, gillade husbondmoran det ej helt, hon förbjöd oss dock alldrig, det kunde hon ej heller göra, när vi gjort färdigt vårt arbete, kunde vi göra vad vi ville. Det var på den gård, som jag förut i dessa uppteckningar nämnt om, ~~NÄ~~ att tjänarna av husbondefolket, blev bjudna på ett skördekalas med dans. Så husbondmoran ogillade väl ej all dans. Den andra gården, som mor var tjänsteflicka på, tog husbondfolket ingen notis om att tjänarna dansade, de sade alldrig någonting om detta. Deras egna barn deltog i danser, som förekom på en grannens gårdsplan.

När jag frågar Anna & Ivar Andréasson om dansens anseende, blir svaret likartat. Deras ömdöme var, att det givetvis fanns personer, som ej gillade dans, men att det fanns fler, som ej hade något emot densamma. Ivar Andréasson är född här i Frölunda och har hela sin tid varit på Mölneby, den gård, som jag ofta har haft anledning, att återkomma till i mina uppteckningar. På denna gård bygdes den första dansbanan här på orten, det var skytteföreningen, som anlade den. Jag skall återkomma till detta senare. Arbetareungdomen på gården bygde några år därefter en dansbana, på samma plats där de förut hade dansat på bara marken. När jag frågar Andréasson, om detta ej mötte motstånd från bolagets sida, svarar han. Vi hade frågat några år innan om att få behövt byggnadsmaterial till en dansbana, men den inspektör, som då var på gården ställde sig avvisande. Om detta var för, att han tyckte att det var onödigt, att ge oss det material, som skulle behövas, eller om han ej ville att det skulle vara en dansbana, av annan osrak talade han ej om. Bolagets disponent bodde också på gården, men om inspektoren frågat honom om dansbanan talade han ej om. Några år efter kom det en annan inspektör till gården och då framförde vi vår begäran på nytt, och då fick vi material till banan.

Några andra omdömen utöver vad, som mina berättare har lämnat, angående dansens anseende, kan jag alltså ej uppteckna. Som det framgår av uppteckningarna, är dessa omdömen både för och emot. Vad jag för övrigt har hört av ej namngivna berättare, är omdömet ungefär detsamma. Det är väl svårt för folklivsarkivet, att få en bestämd uppfattning av, hur det skall bedömas. Jag kan dock ej få fram något mera bestämt angående dansens anseende. Åsikterna om dansen har varit desamma, så länge mina berättare kan minnas. Dansen har dock tilltagit mer och mer. Det var mindre med danstillställningar under berättarnas barndom, alltså mer och mer år för år. Derås åsikter, som vände sig mot dansen, var nog mest riktade mot dansens följdföreteelser. Själva dansen var dock räknad, som själva grundorsaken, om den ej funnits hade följdföreteelserna ej heller funnits. Vad som angår detta har jag dock ej fått fram några särskilda händelser, som kan belysa om det var själva dansen eller dess följdföreteelser, som man mest vände sig emot. Ett omdöme om dansen här på orten, som varit ganska genomgående under årens lopp, och är väl i en viss mån fortfarande är. Att när nya danser lanseras, bedömes de vara sämre, än de gamla som man själv har dansat.

Åtgärder mot dansandet.

Några särskilda åtgärder, värd ett upptecknande, torde ej av vare sig kyrkans män, eller andra ha vidtagits här i socknen. Den första dansbanan, som byggdes här av skytteföreningen, var belägen på Mölneby gårds ägor och på en historisk plats, som heter holmarna (kinnahus fästning) skyttegravar sedan danska kriget. Denna dansbana var på denna plats blott två år. Jag har själv hört omtalas, att de kyrkliga myndigheterna ville att den skulle flyttas därifrån, för att den låg för nära byn. Jag har gjort undersökningar om detta, men har ej kunnat få fram ett bestämt ja eller nej på frågan. Anledningen till förflyttningen torde också vara, att det var en mindre lämplig plats för skjutbanan, man sköt nämligen mot allmänna landsvägar. Som helhet torde frågan om åtgärder mot dansandet besvaras med, att några riktigt hårda åtgärder, från såväl kommunala, kyrkliga eller enskilda personer, ej vidtagits för att stoppa dansandet inom denna socken. De religiösa väckelserna har alldrig haft så stort rotfäste här, att de kan betraktas, som någon bidragande orsak, till att ha minskat på dansen. Prästerna eller någon präst har väl i sina predikningar talat om dansen, såsom synd. Men något direkt ingripande mot densamma

som försök att stoppa den, har ej mina berättare något minne av, att någon präst här har gjort från predikostolen. Om kyrkorådet eller andra kommunala myndigheter har utfärdat bestämmelser om dans, har jag ej lyckats att få upplysningar om. Om så varit, är det säkert längesedan. Från äldre tid finns här så lite av stämmoprotokoll förvarade, många av dessa har kommit bort genom en brand på en gård, där de var förvarade. Själv tror jag, att sådana bestämmelser har förekommet, det fanns väl sådana bestämmelser i äldre tid, i nästan varje kommun. Om några bestraffningar har förekommit i samband härmed, och likaså mot spelmän och de, som upplät sina hus för dans har ej hört något om, mina berättare har ej hört några sådana bestraffningar omtalas. De tror ej att detsamma har förekommit, om så ~~XXXXXX~~ varit fallet, trodde de ~~XX~~ att detta skulle blivit så mycke omtalat att även de skulle ha hört detsamma vara omtalat.

Åtgärder mot särskilda danser.

Fördömt många enskilda danser, har nog många gjort, men någon som vidtagit några särskilda åtgärder för att stoppa en viss dans, har nog ej förekommit. Denna fråga kommer dock in på lite mera nyare tid.

Min mor framhåller, att under hennes ungdomstid var det ej så många nya danser, som lanserades, och någon motvilja mot dessa kan hon ej erinra sig. Det förekom ej heller under hennes tid, några revolchore-rade nyheter, i huvudsak var det, att vissa steg eller moment, något änd-rades. I allmänhet har det varit, när en ny dans inkommit, men som jag förut nämnt hör det en mera ny tid till. Jag minns själv när jag såg en sådan dans första gången. Det var en gång i början av 20 talet. Det var två pojkar härifrån, som gjorde sin värnplikt i Sköv-de, det var ^{den} jassens föregångare hade börjat (steppen) ~~hade börjat~~. De demonstrerade detta på en dansbana, alla tyckte då att det var en dum-mer dans, men den slog ändå igenom. 1927 då (charlton) hade börjat, var det också några främlingar, som dansade detta här på en sommar-fäst. Denna dansen gillades ej av ungdomen här, inte så att de på nå-got sätt demonstrerade emot den, men de tyckte ej om den och den dog ut av sig själv. Sedan har väl ungdomen mer och mer anpassat sig, och dansar alla de nya danser, som kommit. Här på landsbygden har dock de senaste nyheterna (rock n roll m,m,) ej slagit igenom.

Social rangskillnad vid dansen.

En viss social rangskillnad har varit rådande här vid dans och dylika tillställningar. I äldre tid var det en ganska stor rangskillnad på folket här i Ö.Frölunda, mycket mer än vad förhållandet var i våra grannsocknar. I ett mer och mer avtagande tillstånd, varade denna rangskillnad ända in på 40 talet. I en viss mån finns det väl än, men ej alls i samma omfattning som förr. Det fanns väl husbönder, som ej gillade, att deras tjänare gick på dans var, som helst, men någon som direkt förbjudet en tjänare att gå, torde ej ha förekommit. Däremot var många av herrskapsfamiljernas barn förbjudna att dansa på en del av de platser, som deras tjänare dansade. Vid midsommaranserna (majstängerna) dansade man gemensamt, likaså vid de danser, som förekom på någon gårdsplan eller dylikt. På vinterns skramlebaler däremot, var det alldrig några av herrskapsbarnen med, alltså på de baler, som anordnats av de lägre sociala grupperna. Herrskapsbarnen och med dem jämnställda hade sina baler för sig själva, med anordnade slädpartier och dylikt. Om någon från den ena eller andra gruppen, var med på någon av den andras danstillställningar, var detta ett särfall eller som det också kunde vara ett grännsfall.

Den första dansbanan, som byggdes här i Ö. Frölunda, och troligen den första i orten runt häromkring, var de som byggdes av Kinnahus Skyttegille. Den var avsedd för dans endast på föreningens sommarfester. Den fick ej användas av ortens ungdom, till dans när som helst. Dansbanegolvet var byggt i lämmar, och togs upp sedan det hade använts vad det skulle för sommaren. Enligt berättaren var det år 1904 som denna banan byggdes. Den var på denna plats blott i två år, innan den flyttades till den plats, där fästplatsen är belägen, ännu i dag. Initiativet till detta dansbanebygge togs av föreningen, som såden. Hur de fått impulserna till detta viste berättaren ej, men trodde, att de fått det samma från någon stad eller större samhälle. Den andra dansbanan som byggdes här var också på Mölneby -gårds ägor. Initiativet till denna togs av gårdens arbetarungdom. Denna dansbana uppfördes på en plats (hästhagen), som förut varit dansplats. Vilket år kunde berättaren ej riktigt minnas, men det torde ha varit omkring 1910, möjligen något år senare. Råmatrialet till banan köpte ungdomen de fick hästar på gården till att köra virket från skogen och till såget, och därifrån till dess plats. De fick också använda gårdens såg fritt. Allt arbete utförde ungdomen själva. Denna bana användes till mitten av 20 talet.

Dansbanorna får väl anses, som en anknytning till äldre traditioners dans därav, att de i många fall byggdes på de platser, där dans förut på bara marken hade förekommit. På de första dansbanorna uppehölls också i många år, de äldre traditionernas dans. Det var byggt många dansbanor på landsbygden, innan jassdanserna hade börjat. Vad jag själv kan minnas, var det ej förrän på mitten, ja kanske i slutet av 20 talet, innan jassen var den dominerande dansen här på orten. Danssättet och musiken ändrades väl ej något nämnvärt i början av dansbanornas införande. I början var det väl i huvudsak samma musik och samma danser. Dansbanorna tillkom samtidigt, som man började, att mera övergå till dragspel i stället för fiol. Dragspelet hördes bättre vid danserna ute, ofta var det dock de första åren efter dansbanornas tillkomst, dessa båda musikinstrument tillsammans, som svarade för dansmusiken. Vid större och fästligare tillfällen, anlätades dock en blåsorkester, då blev ändringen alltså betydande. Med dansbanornas tillkomst, blev det dock dans oftare, än vad det var i äldre tid. Dansbanorna var i många år öppna, utan rägnskydd alltså, men om det blott ej rägnade kunde man dansa ändå. Så var ej förhållandet när man dansade på marken, marken blev blöt och vattensamlingar bildades, som gjorde det omöjligt att dansa, innan marken torkat upp.

Någon entréavgift förekom ej till denna dansbana någon gång, endast spelmanspängar togs upp. Spelmanspängarna togs upp genom insamling bland de deltagande. Detta tillgick så, att en gick omkring med en hatt eller annan huvudbonad och skramlade samman till spelmanspängar. Andra omkostnader än musik var det direkt ej. Givetvis blev det underhåll av banan, detta svarade dock arbetareungdomen på gården för. Danssättet ändrades ej blott av dansbanornas tillkomst. Danssättet ändrades väl mera eftersom nya danser även började, att införas på landsbyggden. På de första dansbanorna dansade man i många år utan tillstånd från myndigheterna. Till denna dansbana kom mycket av ungdom från grannsocknarna. Man afficherade alldrig att det skulle bli va dans då och då. Det var dans varje söndagkväll under sommaren om blott vädret tillät det. Undantag var när skyttegillet hade sin sommarfäst, eller när någon grannsocken (det får dock räknas till mera nyare tid hade fästtillställning). Ungdomen från såväl den mera egna orten, som från grannorter kom till dansbana, utan någon uppmaning på något sätt. Man frågade den ena söndagen om det skulle bli va dans på nästa söndag. Dansandet får nog ha ansetts för att ha ökat sedan dansbanornas tillkomst.

70.

Troligen är det dock ej rätt, att ensamt betrakta dansandets ökande med dansbanornas tillkomst. Dansbanorna började att på landsbyggden komma till i en tid, när mycket annat gjorde sitt ~~p~~intåg. Syklarna började då sitt segertåg. Här fanns ej många, som före 1914 hade hade detta fortskaffningsmedel. Ja många var det kanske, men dock ej alla. När alla ungdomar kunde skaffa sig detta fortskaffningsmedel hade de lättare för, att komma till mera avlägsna platser än förut. Med dansbanornas och syklarnas tillkomst blev det så, att det samlades fler dansande på en plats, än vad förhållandet varit förut. Om man i äldre tid hade dansat en sommarsöndag på flera platser inom en socken, blev det efter dansbanornas tillkomst i regel blott på en. Tiden när man slutade på natten, torde varit detsamma, som när man inga dansbanor hade. Man höll på så längen, som man tyckte att det var roligt. Tillståndet vad beträffar dansens följdföreteelser i samband dansbanornas tillkomst, jämfört med förhållandena innan dessas tillkomst. Ja på detta område inträdde nog en delvis skillnad. Det blev fler ungdomar, som träffades och på detta sätt nya bekantskaper. Följdföreteelserna blev väl både på ont och gott. Det var pojkar, som tyckte att det ej var så noga med uppförandet, om man hade kommit en

mil eller två från den egna byn. Om man bråkade och ville ställa till med slagsmål i äldre tid, när man knappast kom längre än till det egna byalaget, viste alla vem det var, som började att bråka. När man kunde komma längre bort, kunde man åtminstone till dem därhemma som ej varit med, försvara sig med att det var den andra parten, som började. Pojkarna kände sig också lite friare, vad det gälde att söka flickornas bekantskap. Men hade ej samma respekt för en flicka, som man ej träffade så ofta, som förhållandet var, hemma i det egna byalaget. Slagsmålen på dansplatserna torde ha tilltagit efter dansbarnas tillkomst. Det var dessa som mycket började att sammanföra de förutvarande, i många fall isolerade byalagen. Och i början när de olika byalagen och likåsa ungdomen från de olika socknarnas träffades var det så och så med sällan. Men hade inget att vara osams om det var blott detta, att man var där och därifrån. Men även detta gick bort efter några år. Det kunde också finnas goda földföreteelser. En av dessa var, att det gamla byalagsgrollet, genom närmare bekantskap med varandra försvann. En pojke eller flicka, som förut i det egna byalaget, av en eller annan anledning var stäld åt sidan, och haft det tråkigt. Kunde genom nya bekantskaper åter få vänner och kanske visa de andra, att det ej allt, var hans eller hennes fel.

Tillägg.

Något tillägg vad, som gäller äldre tids dansplatser och danstillställningar, utöver de frågor, som har förekommet i frågelistan, tror jag ej att jag kan ge. Vad jag av min egen erfarenhet skulle villatilga är skilnaden mellan dansarrangörerna förr och nu. I äldre tid måste danstillställningarna betraktas, som en avkopplings och glädjesammenkomst för ungdomen. På landsbyggden fanns ej något annat, som kunde ge ungdomen tillfälle till glädje. Kyrkan, Auktioner, Bjudningar av olika slag, och olika danstillställningar, var väl i huvudsak vad landsbyggdens ungdom i äldre tid, var i tillfälle till att vara med om. I motsats till vad förhållandet är nu, och har varit i många år, var det ingen förr i världen, som i någon nämnvärd grad tjänade några pengar på en danstillställning. Värdfolket för en tilläggsbal tjänade väl lite grand på detta, men ej något nämnvärt, det var många besvär för dem och hus och möbler nedslitna. Spelemännens inkomst som de fick genom inskramling, blev för det mesta ej heller så stor. Ungdomen hade dock mycket glädje av dessa baler, och av liknande danstillställningar, som de själva hade ombesörjt, och gjort en egen insats till. När föreningar av alla möjliga slag började, att ordna

de flesta av landsbyggdens danstillställningar, de s. k. sommarfäster-
na, och efter byggdegårdarnas tillkomst, även vinterdanserna, fick des-
sa danstillställningar en annan karaktär och mening. De obika fören-
ingarna anordnar dessa danstillställningar för, att få pengar till
sin verksamhet. Likadant är det med vinterns inomhusdanser. Anting-
är en är det den ägande föreningen ~~XXXXXX~~ själv, som för att kunna fi-
nansiera de löpande utgifterna, anordnar dans, eller är det någon an-
nan av platsens föreningar, som hyr lokalen för samma ändamål. Det
har också blivit den skillnad, jämfört med förr och nu, att nutidens
ungdom, i detta avseende ej själva vill delta i ett nöjesarrange-
mang. De vill i regel, att allt skall vara i ordning för deltagande
blott komma till en anordnad danstillställning, betala, delta och
åka hem när det är slut. De ungdomar, som tillhör någon förening, får
dock när föreningen själv skall ordna en sommarfäst, hjälpa till med
arrangemangen, och vara ansvariga för den uppgift, som är dom anför-
trodda. Om jämförelser mellan landsbyggdens danstillställningar
förr och nu vore väl mera, att tillägga. Men detta kanske ej är vad
folklivsarkivet har menat, med, frågelistans tillägg.

Från ett bröllop i Hulkeshult 1797.

Som ett minne av ett bröllop i Hulkeshult,innenar jag följande förteckning över brudskänker och närvarande gäster,som varit 65 ~~XXXXXX~~givare och förmodligen en del damer,som här ej vidare nämnts. Min farbror Anders har berättat:att alla vore ridande till kyrkan. Vägen var då endast en stig, nu finns ny väg. Hästarna släpptes i en hage och gästerna övernattade i ladorna,vilket tyder på,att fästligheten varade mer än en dag,och att kläderna voro av vadmål,som höll att ligga i. ~~XXXXXXXX~~ Manhuset,som ännu står kvar,inhöll stuga med valvspis och bakugn närmast köksdörren,två framkamar,kök med öppen spis,en liten förstukammare och ett vindsrum med två innebyggda,omålade sängar med sparlakan. Förteckning över brudskänker,som Johannes Bengtsson,Hulkeshult,med sin hustru Agneta Andersdotter erhöello på sitt bröllop 1797 i juni månad.

Kollius.	6 riksdaler silvermynt.		
Nämndeman i Kollsgård.	8	"	"
Fader Bengt i Hulkeshult.	20	"	"
tillika med en silverbägare och två tumlare			
Svåger Anders i Hulabäckstorp.	40	"	"
Petter i Hid.	16.	"	"
Anders i Hid.	8	"	"
Hindrik i Hiå.	9	"	"
Sven i Hulabäckstorp.	8	"	"
Ander i Yttre Hiå.	10	"	"
Corpral Dalgren.	5	"	"
Brudens fader Anders i Hulkeshult.	600	"	"
tillika med 6 silverbägare 3 större och 3 mindre,samt 5 förgylda tumlare över 200 riksdalers värde,3 stora kopparkittlar,en mjölkbytta,en spann,en tappskål, en kruka,en tennskål,ett fat(troligen av tenn)och 6 tallrikar,värda över 200 riksdaler,i hop vid pass 450 riksdaler.			
Johannes i Västermossa.	8	"	"
Johannes i Yttervallen.	12	"	"
Bengt i Anfastorp.	6	"	"
Anders i Mellanhid.	6	"	"
Lars Magnisson, St. Ängasjö.	18	"	"
Jöns i Högshult.	18	"	"
Bengt i Hulabäckstorp m.pigen där.	8	"	"
Lars i Ängasjö.	8	"	"
Johannes i Mellom Ängasjö.	8	"	8

M. 14427: 75.

Johannes i Yttre Hiå.	8	riksdaler silvermynt
Mårten i Hesserred.	6	" "
Bengt i Lilla Ängasjö.	8	" "
Lars i Ballagärde.(Håksvik.)	6	" "
Jöns i Sonabo(Kalv)	8	" "
Anders i Ällebäckstorp.	10	" "
Arvid i andra Hid.	88	" "
Hans i Ledet.	14	" "
Jöns i Hissebo.	4	" "
Anders i Skillnabo.	4	" "
Olof i Lill Ängasjö.	9	" "
Nils i Anfastorp.	24	" "
Timotius i Mølnebyn.	12	" "
Johannes i Mellan Hid.	10	" "
Johannes öfr Hulkeshult.	9	" "
Nils i Åsebo.	8	" "
Jöns därstädes.	10	" "
Emil i Verfhult.	12	" "
Lars i Lill Ängasjö.	6	" "
Anders i Yttre Hulabäckstorp.	4	" "
Ivar i Reglebacka.	6	" "
Lars i Hulabäckstorp.	15	" "
Nils skräddare.	6	" "
Anders Svensson i Hulabäckstorp.	6	" "
Sigfrid i Hingården.	6	" "
Anders i Hålgabo(Håksvik)	8	" "
Gossen Bengt i Hulabäckstorp.	3	" "
" Karl i Kållsgård.	4	" "
" Anders St. Ängasjö.	6	" "
Johannes på Hiå torp.	6	" "
Lars i Skillnabo.	4	" "
Spelman Jöns på gubbaron(Mårdaklev)	4	" "
Anders Bengtsson öfr Hulkeshult.	10	" "
Petter i Lillagården.	18	" "
Abraham i Bossgård.	4	" "
Pigan Greta i Storegård Och Sara Johanna.	2	" "
Stina i Hulabäckstorp.	2	" "
Ingrid i Yttre Hiå.	2	" "

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

I6./.

Catrina i Hulabäckstorp.

I riksdaler silvermynt.

Maria i Storegård.

2 " "

Magdalena i Hissebo.

2 " "

Sara i Lillegård.

3 " "

System Britta därstädes.

3 " "

Johanna i Uvebo.

3 " "

Britta i Hingården.

3 " "

Summa II53 " I6./.

Således är någon gåva på 8 daler förglömd att uppteckna eller är också missräknat, då summan på stället uppräknades till II6I o I6./.

Till spelman.

34 daler I8/.

De fattiga.

4 " I2./.

Lasarettet.

4 " I0./.

Kokerskan.

9 " 3./.

5I " 43./.

Rätt avskrivet:

Hiå i mars I942.

K.G. Larsson.

Denna avskrift från ett bröllop i Hulkeshult I797 är tagen ur en släktbok för Skillnabosläkten i Östra Frölunda.

Åhaga, Hid den 27 mars I958.

Axel Johansson.